

Vybrané historické osobnosti Michaloviec

Špacírki po varošu

1. Historické centrum (dnešné Kostolné námestie)

Barokovo-klasicistický kaštieľ (v súčasnosti sídlo Zemplínskeho múzea)

Michalovský kaštieľ – do dnešných dní zachované bývalé sídlo šľachtickej rodiny Sztárayovcov – patrí k najcennejším historickým pamiatkam na území Michaloviec.

Budovy kaštieľského komplexu sú situované v priestore pôvodne stredovekého opevneného šľachtického obydľia.

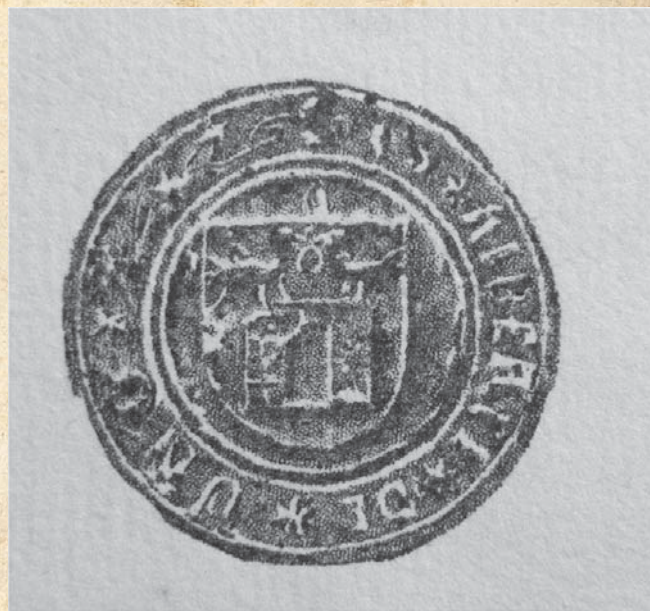
K majiteľom tohto sídla patrili i slávny rytier ALBERT Z MICHALOVIEC (? – 1434), ktorý pochádzal z rodu pánov z Michaloviec. Dátum jeho

Genealógia (rodostrom) šľachticov z Michaloviec

„Polepšený“ erb pánov z Michaloviec

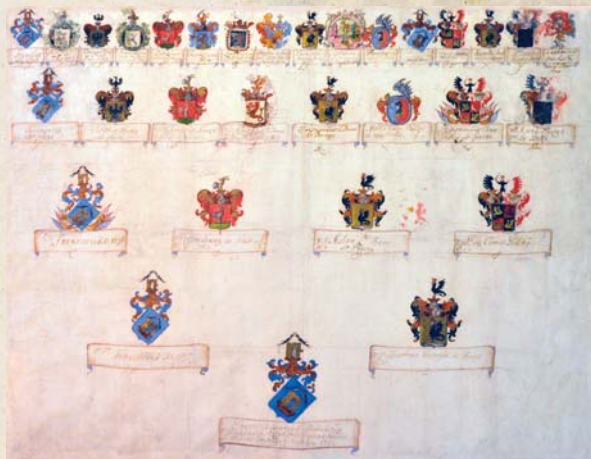

Pečat rytiera Alberta z Michaloviec

narodenia nepoznáme – niečo o jeho veku nám ale môže napovedať listina z roku 1410, kde sa spomína ako mladý. Začiatkom 15. storočia vstúpil do služieb sedmohradského vojvodu Stibora zo Stiboríc. Toto jeho rozhodnutie sa napokon ukázalo ako správne – provinčný šľachtic sa postupne dostal do spoločnosti najvplyvnejších ľudí vtedajšieho feudálneho Uhorska. Albert bol prítomný aj na Kostnickom koncile, v rovnakom čase tiež vstúpil do johanitského rádu. Panovník Žigmund Luxemburský mu v roku 1417 udelil i hodnosť priora Vrany, čím sa stal najvyšším predstaviteľom johanitov v Uhorsku. O rok neskôr dal spomínaný panovník vystaviť rytierovi Albertovi z Michaloviec, jeho potomkom a ostatným príbuzným armáles, kde „polepšil“ pôvodný erb šľachticov z Michaloviec. Za zásluhy ho Žigmund Luxemburský vymenoval aj za dalmátsko-chorvátskeho bána (uvedené územia totiž v danej dobe patrili k Uhorsku), tento úrad – jeden z najvyšších v krajine, potom zastával v ro-

Portrét grófa Imricha Sztárayho

*Rodostrom predkov
Imricha Sztárayho*

*Michalovský kaštieľ a rímskokatolícky kostol
po barokovej prestavbe*

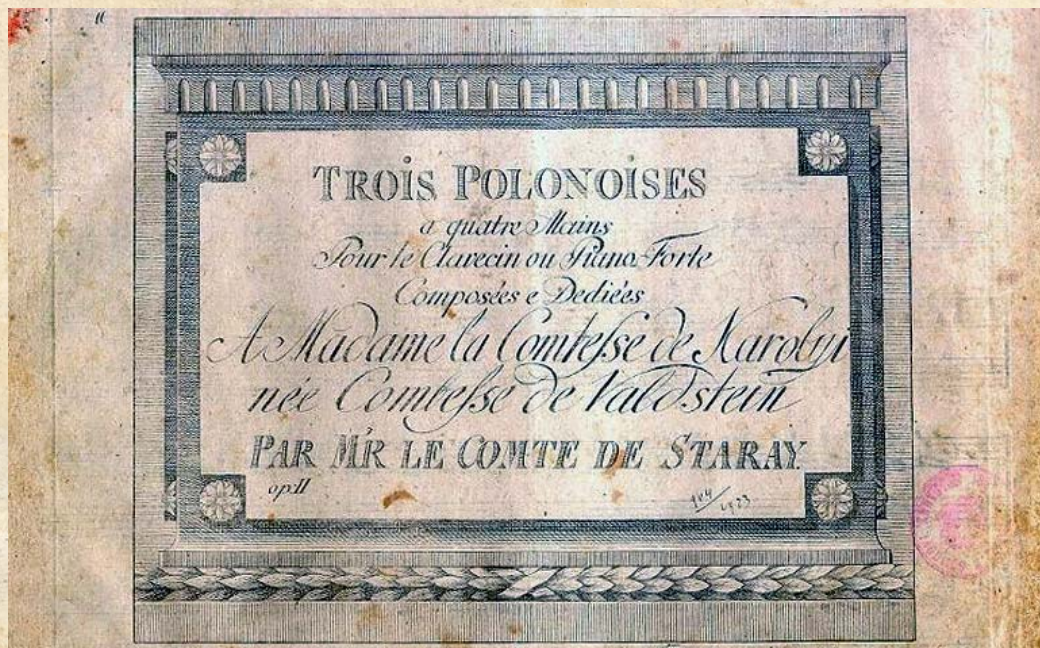

Grófsky erb rodu Sztáray

koch 1419 – 1426. Rytier Albert mal i troch synov, pričom najmladší z nich – Juraj – sa stal zakladateľom michalovsko-bánffyovskej vetvy rodu. S rodom Bánffy súvisí aj renesančná prestavba pôvodného opevneného šľachtického sídla v Michalovciach na kaštieľ.

Ďalšou významnou osobnosťou, spätou s Michalovcami, bol IMRICH SZTÁRAY (1698 – 1769). Išlo o jediného právoplatného mužského

dediča michalovského panstva na začiatku 18. storočia. Zaslúžil sa o pozdvihnutie rodu a o jeho zaradenie medzi uhorské magnátske rodiny (udelený mu bol grófsky titul), zveladil tiež rodový majetok. Keď Imrich získal v roku 1743 – vďaka panovníčke Márii Terézii – späť rodové majetky v Michalovciach, začal s rozsiahlou barokovou prestavbou michalovského kaštieľa. S rodinou sa

Titulný list zošitu s notovými zápismi
polonéz od Michala Sztárayho

Veduta Michaloviec zo začiatku 19. storočia

pred priechom kaštieľa mal charakter rozľahlého dvora, smerom k mostu bola zas postavená budova jazdeckej školy. Michal zastával úrad župana Ugočskej, neskôr Sabolčskej stolice, bol tiež známym

tam potom presťahoval niekedy pred rokom 1750.

Po Imrichovej smrti zdedil michalovský kaštieľ a panstvo Michalovce jeho najmladší syn MICHAL SZTÁRAY (1747 – 1798). Pokračoval v prebudovávaní a zveľaďovaní kaštieľa v Michalovciach, pribudli k nemu i rozsiahle záhrady, park či letné sídlo. Objekt bol tak doplnený nielen o nové, barokové prvky, prístavby a hospodárske budovy, ale aj o reprezentatívne exteriéry – východne od hlavnej budovy bol zriadený výstavný módny park, južne od neho vysadili ovocný sad, priestor

spisovateľom a vynikajúcim huslistom i hudobným skladateľom. Písal odborné články, skladal verše, komponoval hudbu – v jeho polonézach rezonujú ľudové melódie z okolia Michaloviec. Zaslúžil sa aj o výstavbu budovy košického divadla. Obdivoval tiež francúzsku kultúru, bol naklonený i myšlienkam francúzskej revolúcie. Kvôli pokrokovým názorom ho dokonca panovník Leopold II. v roku 1791 zbavil županskej funkcie. Podľa niektorých tvrdení patrila k uhorským jakobínom, resp. slobodomurárom. Nateraz je hodnoverne preukázaná iba tá skutočnosť, že ako vychovávateľ u grófa Michala Sztárayho v Michalovciach pôsobil Ignác Tancsics, ktorý bol za svoje angažovanie sa v hnutí uhorských jakobínov odsúdený na desať rokov väzenia.

Vlastníkom mestečka Michalovce sa po smrti Michala Sztárayho stal jeho syn ALBERT SZTÁRAY (1785 – 1843). I on býval v kaštieli, ktorý v danom období prešiel rozsiahlou klasicistickou prestavbou (v rámci nej bolo k centrálnemu objektu pristavané východné i západné krídlo). Tá ešte posilnila jeho charakter reprezentatívneho aristokratického sídla. Albert Sztáray bol známy ako politik a publicista, na sklonku života sa však stiahol z verejného diania, žil v Michalovciach a venoval sa zveľaďovaniu svojho panstva.

Keď v auguste 1852, počas cesty z Mukačeva cez Užhorod do Košíc, Michalovce navštívil cisár František Jozef I. so sprievodom, neobišiel ani tunajšie šľachtické sídlo – v kaštieli ho privítala grófka Mária Waldstein, vdova po Albertovi Sztáraym.

Uvedené reprezentatívne obydlie vlastnil istú časť 20. storočia gróf Alexander Sztáray, ktorý tu žil spolu s manželkou Paulínou Vécsey a so štyrmi deťmi. Rodinu navštevovala aj IRMA SZTÁRAY (1863 – 1940), sestra majiteľa kaštieľa. Grófka sa – podobne ako jej brat Alexander – narodila v Starom (ide o obec neďaleko Michaloviec). V rokoch 1894 – 1898 pôsobila ako dvorná dáma cisárovnej

Alžbety Habsburskej. Panovníčku sprevádzala na jej mnohých cestách po Európe i Afrike. Zrejme najdôležitejšiu životnú úlohu zohrala Irma Sztáray dňa 10. septembra 1898, keď robila spoločníčku cisárovnjej na prechádzke po brehu Ženevského jazera – bola totiž svedkom atentátu a tragického skonu panovníčky. Po pohrebe cisárovnjej sa grófka zdržiavala v Sobranciach, kde v roku 1940 aj zomrela.

*Fotografia grófky
Irmy Sztáray*

*Rodostrom predkov
Irmy Sztáray*

***Rímskokatolícky kostol
(dnes Rímskokatolícky farský Kostol
Narodenia Panny Márie)***

Nový michalovský kostol, zasvätený Panne Márii (bola i patrónkou uhorských kráľov), dali v stredoveku vystať páni z Michaloviec. Išlo o pozdĺžnu jednolodovú sakrálnu stavbu, vybudovanú v gotickom slohu, s polygonálne riešeným presbytériom a orientáciou v smere východ – západ. Z tejto fázy výstavby sa dodnes zachovalo mnoho architektonických detailov – obvodové murivo presbytéria a lode, spevnené opornými piliermi na vonkajšej strane, okná s profilovaným kamenným ostiením

Rímskokatolícky farský kostol v Michalovciach

a pôvodnými kružbami v južnej stene či južný portál s lomeným oblúkom a bohato profilovaným kamenným ostiením s prútmi. V neskôr vybudovanej kostolnej veži inštalovali gotický zvon z roku 1436, v interiéri chrámu zas možno vidieť neskorogotické pastofórium. Ďalšie gotické detaily sú sekundárne zamurované na vonkajšej strane oratória a na severnej vonkajšej strane lode – konkrétne ide o dva kamenné články, pričom na jednom z nich sa nachádza pravdepodobne najstaršie známe vyobrazenie michalovského erbu v kameni.

Imrich Sztáray z Michaloviec s manželkou barónkou Teréziou des Faigny de la Tournelle, pôvodom z Belgicka, v roku 1749.“ Menovaný šľachtic položil v roku 1760 i základný kameň veže, ktorá bola už prepojená s objektom chrámu.

Následne sa patrónom michalovského rímskokatolíckeho kostola stal Imrichov najmladší syn MICHAL SZTÁRAY (1749 – 1798). O ďalšiu obnovu chrámu sa zaslúžila najmä jeho manželka – grófka Eleonóra Eszterházy. Svedčí o tom pamätná doska s latinským nápisom a aliančným (združeným) erbom rodov Sztáray a Eszterházy, umiestnená v hlavnom kamennom portáli kostola – text po preklade

do slovenčiny znie nasledovne: „V roku 1784 dala postaviť grófka Eleonóra Sztáray z Michaloviec, rodená Eszterházy.“ V interiéri chrámu pribudla v 18. storočí aj kazateľnica a nový oltár.

Ďalších významných predstaviteľov rodu Sztáray pripomínajú v kostole viaceré pamätné tabule a patronátna lavica z roku 1893. Blízko hlavného oltára sú v murive vsadené pamätné dosky grófa Alberta Sztárayho (zomrel v roku 1843), jeho manželky Márie, rodenej Waldstein, a grófa Ladislava

Pamätná doska z roku 1784

*Pamätná tabuľa
z roku 1749*

Sztárayho (zomrel v roku 1876). V stene svätyne sú ešte osadené dve novodobé pamätné tabule – jedna je venovaná grófovi Antonovi Sztáraymu (zomrel v roku 1893) a jeho manželke Františke, rodenej Batthyány, ktorých pochovali v mauzóleu na Hrádku, druhá bola zhotovená na pamiatku grófa Alexandra Sztárayho (zomrel v roku 1948) a jeho manželky Paulíny, rodenej Vécsey, ktorí boli blízkymi príbuznými dvornej dámy IRMY SZTÁRAY (1863 – 1940).

*Pamätná tabuľa
Ladislava Sztárayho*

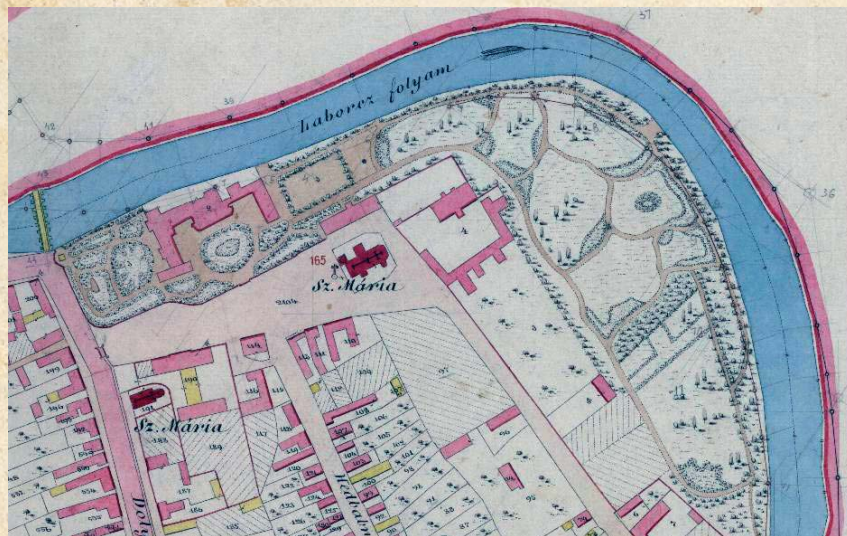

*Pamätná doska Márie
Sztáray, rodenej Waldstein*

Šľachtický park

Významný stoličný hodnostár Michal Sztáray (1747 – 1798) dal napravo od ústredného kaštieľa zriadiť výstavný módný park, dnes zvaný Kerta.

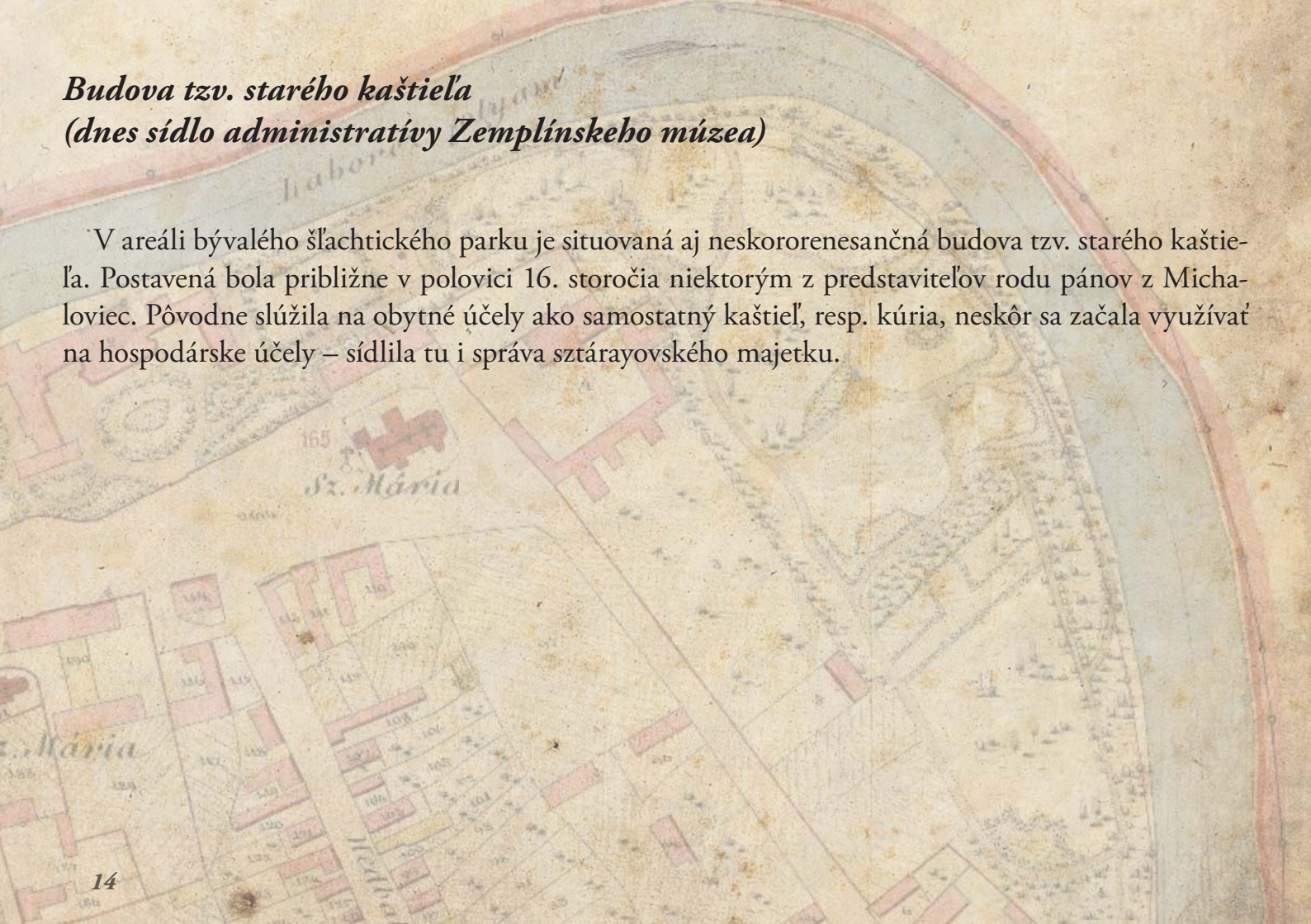
Ďalší vlastník michalovského kaštieľa Anton Sztáray zas štyri roky po svojom sobáši s Františkou Batthyány (manželstvo uzavreli v roku 1863) pozval do svojho sídla známeho uhorského odborníka na botaniku, popredného záhradníka a jedného zo zakladateľov moderného ovocinárstva Jána Garniera (študoval vo Francúzsku, od roku 1856 – počas svojej okružnej cesty po Európe – sledoval pestovanie okrasných rastlín, ako záhradník pôsobil u Széchényiovcov, Andrásyovcov a ďalších významných uhorských šľachtických rodín). V Michalovciach došlo, pod jeho vedením, k výraznej úprave parku v okolí kaštieľa, založil tiež ovocnú škôľku.

Šľachtický park a prilahlé budovy na mape z roku 1866

***Budova tzv. starého kaštieľa
(dnes sídlo administratívy Zemplínskeho múzea)***

V areáli bývalého šľachtického parku je situovaná aj neskororenesančná budova tzv. starého kaštieľa. Postavená bola približne v polovici 16. storočia niektorým z predstaviteľov rodu pánov z Michaloviec. Pôvodne slúžila na obytné účely ako samostatný kaštieľ, resp. kúria, neskôr sa začala využívať na hospodárske účely – sídlila tu i správa sztárayovského majetku.

*Gréckokatolícky chrám
(dnes Gréckokatolícky farský
Chrám Narodenia Presvätej Bohorodičky)*

Nejasnosti okolo počiatkov výstavby tunajšieho gréckokatolíckeho chrámu boli podnetom pre vznik rozličných, zatiaľ však nepodložených verzií. Prvá tvrdí, že na mieste terajšieho chrámu stála predtým drevená „cerkev“ východného obradu. Ďalšia spomína, že na ceste z Košíc do Mukačeva sa v Michalovciach údajne zastavila panovníčka Mária Terézia a keď videla nedokončený chrám (vystavaný bol len po okná, pokrývala ho slama a v takýchto podmienkach sa konali bohoslužby – výstavbu vraj prerušila cholera), poslala sem 28 robotníkov, aby chrám dobudovali.

Gréckokatolícky farský chrám

Nad hlavným vstupom do tohto sakrálneho objektu sa nachádza rokoková kartuša, na ktorej je dvojhlavý orol s cisárskou korunou a nápisová stuha v cyrilike s náboženským obsahom – vidno tu tiež rok, zrejme datujúci stavbu.

Barokovo-klasicistický gréckokatolícky chrám úplne dostavali podľa plánov tereziánskej stavebnej komory pravdepodobne až v roku 1787.

Jeho výstavba tak prebiehala v čase, keď bol zemepánom Michaloviec (a pravdepodobne i prvým svetským patrónom chrámu) gróf MICHAL SZTÁRAY (1747 – 1798).

Roľnícky dom (dnes multifunkčný objekt)

V medzivojnovom období vybudovali v susedstve gréckokatolíckeho farského chrámu reprezentatívny Roľnícky dom (dokončený bol v roku 1927). Istý čas mal na jeho poschodí ateliér maliar TEODOR JOZEF MOUSSON (1887 – 1946). Tento umelec pôsobil v Michalovciach od roku 1911, v 30. rokoch 20. storočia sa presťahoval do vilky na Hrádku (časom si k nej dal pristavať aj nový ateliér).

Budova Roľníckeho domu

2. Hrádok

Hrádok (Hôrka) – dominantná zalesnená vyvýšenina, situovaná v severnej časti Michaloviec – bol intenzívne osídľovaný už v období praveku. Žiaľ, stopy po predpokladaných starších i novších objektoch (hradisko, hrádok či hláska) sa zrejme zničili koncom 19. storočia, počas výstavby pohrebnej kaplnky rodiny Sztárayovcov na vrchole kopca.

Letohrádok si tu dal postaviť už MICHAL SZTÁRAY (1747 – 1798), pričom objekt bol vo vlastníctve rodiny Sztárayovcov ešte i v prvej polovici 20. storočia.

Vilka na Hrádku

V roku 1931 sa vo vilke na Hrádku (dnes ide o budovu michalovskej hvezdárne) usadil TEODOR JOZEF MOUSSON (1887 – 1946) aj s rodinou (objekt mu prenajal Alexander Sztáray). Na odlahlom romantickom mieste, obklopený nádhernou prírodou, sa tento maliar a umelec, ktorý žil v Michalovciach v rokoch 1911 – 1944 (označovaný je i za „maliara zemplínskeho ľudu a slnka“), cítil šťastný. Bývanie bolo síce útulné, ale skromné. Z našetrených peňazí si dal Teodor Jozef časom k vile pristavať (na jej severnej strane) aj ateliér, kde trávil čoraz viac času. Z Hrádku tiež vyrážal na motorke – kvôli inšpirácii – do okolitých dedín. Vo vile býval i so svojou treťou manželkou Klárou Irmanovou, s ktorou sa zosobášil v roku 1934. Z manželstva vzišli aj dve dcéry – Erika a Katka. Vzniklo tiež niekoľko zaujímavých diel umelca s tematikou Hrádku. V roku 1942 Teodor Jozef Mousson vážne ochorel, o dva roky neskôr musel milované miesto opustiť. Zomrel v roku 1946 v Trenčíne, kde má i hrob (jeho želanie byť pochovaný na Hrádku splnené nebolo).

Jednou z dominánt Michaloviec je aj neogotická Kaplnka svätého Antona Paduánskeho. Za iniciátora výstav-

Maliar Teodor Jozef Mousson

*Pohrebná kaplnka rodiny
Sztárayovcov na Hrádku*

by tejto rodinnej hrobky sa považuje Anton Sztáray (1839 – 1893), politik, mecén a podnikateľ (dal napr. zmodernizovať michalovský pivovar, patrilo mu tiež moderný mlyn a kameňolom na Hrádku), ktorý sa venoval i histórii a archeológii (spomenúť možno aj fakt, že jeho nevlastná sestra Júlia bola matkou Alberta Apponyiho – uhorského ministra kultúry a výučby, autora známych školských zákonov z roku 1907).

Projekt pohrebnej kaplnky si uvedený príslušník sztárayovského rodu objednal v roku 1892 u nemeckého architekta Viliama Frödeho (1847 – ?). Práce na výstavbe tejto voľnej kópie gotickej Kaplnky svätého Michala v Košiciach začali 2. septembra 1893 – iba niekoľko dní po smrti Antona. O dokončenie objektu v roku 1898 (kaplnku v októbri posvätil košický rímskokatolícky biskup Žigmund Bubics), resp. v roku 1900 sa zaslúžila Františka Batthyány, vdova po grófovi (zomrela v roku 1901).

Íšlo o dvojpodlažnú kaplnku s polopodzemnou kryptou pod svätyňou, sprístupnenou interiérovým schodiskom (práve v nej pochovali Antona Sztárayho a jeho manželku Františku; vnútornú podobu kaplnky možno čiastočne rekonštruovať na základe zachovaných záberov známeho fotografa

Grof Sztáray manzoleum.

Divalda zo začiatku 20. storočia), nad hlavný vstup – do tympanónu – bol zas umiestnený kamenný sztárayovský erb s vročením 1893. Vo veži sa dodnes nachádza zvon, ktorý ulial Ferencz Valser v Budapešti v roku 1894 (zobrazený je na ňom výjav zo života svätého Antona Paduánskeho – to, ako sa mu zjavil Ježiš).

3. Masarykova ulica

Budova michalovského gymnázia

Po roku 1918 vybudovali v Michalovciach úplne novú ulicu, ktorá do dnešných dní nesie meno prvého československého prezidenta Tomáša Garrigue Masaryka.

Základný kameň novostavby gymnázia bol na pôvodnom mestskom pozemku položený v roku 1928, a to za účasti ministra školstva a národnej osvety Milana Hodžu. Do užívania objekt odovzdali v októbri 1931, gymnázium v týchto priestoroch sídli aj v súčasnosti – pomenované je po známom slo-

venskom básnikovi Pavlovi Horovovi. So školou sú späté i mená viacerých významných osobností – uviesť možno kardinála Jozefa Tomka či kňaza Františka Fugu (bývalého predsedu Zahraničnej Matice slovenskej a spolutvorcu ideového návrhu dnešnej slovenskej zástavy).

V rokoch 1930 – 1931 bol na tejto ulici postavený aj kláštor redemptoristov a neskôr, v rokoch 1934 – 1935, vedľa neho vybudovali, v neobyzantskom slohu, monumentálny Chrám Svätého Ducha (dnes bazilika minor).

Pred niekoľkými rokmi boli do bočného oltára v chráme slávnostne uložené pozostatky Metoda Dominika Trčku (1886 – 1959), ktorého pápež Ján Pavol II. dňa 4. novembra 2001 na Svätopeterskom námestí v Ríme vyhlásil za blahoslaveného mučeníka (tento rehoľník sa veľkou mierou zaslúžil i o výstavbu už spomínaného kláštora).

*Kláštor a chrám (v súčasnosti bazilika minor)
rehole redemptoristov*

4. Hlavná ulica

Aj na hlavnej mestskej ulici – Námestí osloboditeľov – sa nachádza niekoľko objektov, ktoré sú späté s významnými osobnosťami Michaloviec.

Budovu okresného úradu dala v rokoch 1935 – 1936 postaviť „veľká obec“ Michalovce (o jej vybudovanie sa zaslúžili najmä michalovský starosta Ferdinand Alexa, tunajší vedúci notár Myron Čollák a okresný náčelník Štefan Velgos). V pivničných priestoroch objektu tiež istý čas sídlila väznica.

Myron Čollák

Budova okresného úradu

Ferdinand Alexa

Na tomto mieste pôvodne stála zaujímavá budova, patriaca veľmi vplyvnému človekovi – bývalému michalovskému richtárovi a držiteľovi titulu „čestný občan Michaloviec“ Štefanovi Szulyovszkému (1850 – 1927), ktorý isté obdobie pôsobil aj ako hlavný „financmajster“ grófa Dionýza Andrássyho (išlo o filantropa a známeho vlastníka hradu Krásna Hôrka).

V rokoch 1927 – 1928, na parcele, kde v minulosti stál súkromný dom, postavila firma Barkány z Prešova novú budovu pre michalovskú samosprávu – dnešný mestský úrad (projekt vypracoval, podobne ako v prípade michalovského kina Capitol, známy architekt Ľudovít Oelschläger; funkciu richtára v danom čase zastával Ferdinand Alexa).

Pred radnicou sa v minulosti nachádzal i jediný menší park na hlavnej ulici – tvorili ho tri ohradené plochy vedľa seba. V rokoch 1928 – 1939 stála na prostrednej ohradenej trávinatej ploche (na vyššom podstavci) bronzová busta Adolfa Ivanoviča Dobrianskeho (1817 – 1901) ako symbol spoločnej práce Slovákov, Rusínov – Ukrajincov a Čechov na budovaní Československej republiky.

Okolo roku 1912 lekárnik a bankár Bartolomej Czibur (1837 – ?), ktorý sa angažoval i politicky (bol poslancom parlamentu) a v spolkovom živote (dlhé roky zastával funkciu predsedu michalovskej

Radnica

pobočky Červeného kríža), inicioval prestavbu jednej z budov na hlavnej ulici v štýle uhorskej secesie. Objekt tak radikálne zmenil svoj vzhľad (miestne dobové noviny budovu nazývali „ozdobou hlavnej ulice“). V priestoroch na poschodí sídlila najstaršia michalovská banka, na prízemí bola krčma a rozličné obchodíky. To, že pôvodne išlo o bankovú budovu (v súčasnosti objekt nesie názov Dom zdravia a slúži zdravotníctvu), potvrdzujú i architektonické prvky na priečelí – úľ na hlavnom štíte a reliéfy kováča a kosca medzi oknami.

Banková budova

Nový poschodový hotel Zlatý býk, najväčšie a najreprezentatívnejšie zaříadenie svojho druhu v celom meste (súperiť mohlo aj s budapeštianskymi hotelmi), dal na mieste vlastného zbořeného domu v rokoch 1905 – 1906 postaviť jeden z bohatých Michalovčanov – Gabriel Strömpl (1856 – 1934). Okrem hotelierskych služieb ponúkal i premietanie tzv. pohyblivých obrázkov, ku každému vlaku, prichádzajúcemu z Humenného, tiež posielal vlastný omnibus (na prepravu návštevníkov).

V rozsiahlych priestoroch tohto objektu sa nachádzala krčma, kaviareň s cukrárňou, hotelová reštaurácia, veľká sála na hostiny či tanečné zábavy, ubytovacia časť, nájomné priestory, kancelária, pekná terasa, garáže, autoopravovňa alebo čerpacia stanica. Vo veľkej sále – divadelnú oponu, na základe jeho objednávky, umelecky skrášlil maliar TEODOR JOZEF MOUSSON (1887 – 1946) – sa konali nielen rozličné schôdze predstaviteľov mesta a politických strán či spolkov, ale tiež zábavy a plesy.

Hotel Zlatý býk

Názov: Vybrané historické osobnosti Michaloviec
Podnázov: Špacirki po varošu
Zostavovatelia: Ing. Ľudovít Földy, RNDr. Jana Machová, Dr. Martin Molnár
Autori: Mgr. Alena Mišíková, PhD., Dr. Martin Molnár, Mgr. Matej Starják
Jazyková úprava: Mgr. Matej Starják
Vydal: PHOTOVISION Michalovce pre Zemplínske múzeum v Michalovciach v spolupráci
s Mestom Michalovce a Mestským kultúrnym strediskom v Michalovciach, 2016.

Publikácia bola vydaná vďaka podpore programu Košického samosprávneho kraja Terra Incognita.

ISBN:

Terra Incognita

Košický kraj

*Projekt „Vybrané osobnosti Michaloviec v minulosti“
je realizovaný s finančnou podporou Košického samosprávneho kraja z programu Terra Incognita.*

Publikácia bola vydaná vďaka podpore programu Košického samosprávneho kraja Terra Incognita

www.terraincognita.sk